ФОРМУВАННЯ МІЖОСОБИСТИСНИХ ВЗАЄМИН СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

STUDENTS INTERPERSONAL RELATIONS' FORMATION IN THE MULTICULTURAL AREA OF UKRAINIAN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Стаття присвячена обґрунтуванню необхідності акценту у освітньому процесі на поліетнічній освіті як засобу соціалізації особистості в багатонаціональному середовищі, розглядається необхідність формування міжособистісних взаємин студентської молоді в полікультурному середовищі закладу вищої освіти педагогічного напрямку. Акцентовано на тому, що у формуванні комунікативної компетенції завжди надавався високий статус мовно-етикетним знанням як важливому складнику створюваної наукової і виховної картини життєдіяльності особистості. У статті розглядаються питання педагогічних принципів, функцій, цілей міжкультурної освіти, метою якого є формування особистості, готової до життєдіяльності в полікультурному середовищі, життя в мирі та злагоди з людьми різних націй, а також розвитку полікультурної рівноваги в освітньому процесі. Положення про підготовку фахівців мають ґрунтуватися на пріоритетах загальнолюдських цінностей, формування комунікативної полікультурної компетентності, планетарного мислення, розуміння і почуття особистості як невід'ємної частини єдиного і взаємозалежного світу, формування позитивних міжособистісних відносин студентської молоді в багатонаціональному середовищі. Серед основних цілей і пріоритетів сфери освіти важливе місце займає виховання людини з демократичним світоглядом і культурою, для якого характерна висока оцінка національних досягнень, людини, що поважає традиції інших народів і їх культури, світу, що бере активну участь у реалізації ідей, прагне до толерантної взаємодії зі світовою спільнотою.

Тобто вища школа має бути сконцентрована на вирішенні головного завдання – виховати не тільки висококваліфікованого для своєї галузі знань фахівця, а й фахівця такого рівня політехнічної культури, здатного реалізувати позитивні міжособистісні відносини в умовах полікультурного середовища.

Ключові слова: полікультурна освіта, поліетнічна культура, міжкультурна толерант-

ність, гуманістичні ідеї, процес глобалізації, міжособистісні взаємини, полікультурне середовище.

The article is devoted to substantiation of the necessity of accentuating attention to cross cultural education as means of personality socialization in multicultural environment in the educational process, discusses the social importance and practical necessity of the formation of students interpersonal relations in a multicultural environment at higher pedagogical educational institutions. It is also devoted to further admitting of directions in which cross cultural education develops and is focused on the fact that in the formation of communicative competence there was always attached high status of cultural etiquette knowledge as an important component of creating knowledgebase and educational picture of the individual life, the current regulator and correlative process of interpersonal relationships. The article covers the issues of pedagogical principles, functions, aims of cross cultural education, the aim of which is a formation of the person who is ready for the vital activity in a multicultural environment, to live in peace and consent with people of different nations and also to develop multicultural balance in the educational process. Provisions in the training of specialists must be based on the priorities of the universal values, the need to form a communicative multicultural competence, planetary thinking, understanding and the feeling of the personality like an integral part of a single and interconnected world, the formation of positive interpersonal relations of student youth in a multi-ethnic environment. That is, the higher school should be focused on the solution of the main task – to educate not only a specialist of high for his branch of knowledge qualification but a specialist of such a level of a polytechnic culture, who is capable of implementing positive interpersonal relationships in the conditions of multicultural environment.

Key words: cross cultural education, cross ethnic culture, cross cultural education, cross cultural tolerance, humanism ideas, process of globalization, interpersonal relationships, multicultural environment.

УДК 378.064.3
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-1.5>

Кірсанова С.С.,
асистент кафедри з іноземних мов
Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
Казьміна Н.О.,
асистент кафедри з іноземних мов
Мелітопольського державного
педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Як відомо, Україна – це мультикультурна держава. До складу її населення входять різні за походженням і ступенем соціально-економічного розвитку етнічні громади. Це формує полікультурне громадське середовище, вимагає підготовки людини, здатної сприймати і розуміти не лише свої власні цінності, але й культурні цінності інших народів, здатних до міжетнічного і міжкультурного спілкування. Зіткнення цивілізаційних, культурних і етнічних інтересів створює конфліктну ситуацію в рамках загальнодержавного простору. У цьому контексті актуалізуються проблеми формування

цінного плюралізму і культурного релятивізму, толерантності і менталітету співпраці нашої молоді, формування різних національностей, рас, конфесій, поглядів, вірувань, діалогів культур.

Різні статті Конституції України, закони України «Про освіту», «Про національні меншини в Україні», Концепція цивільної освіти людини в умовах розвитку української державності, Концепція національної освіти й інші законодавчі і нормативні акти свідчать про державний підхід до вирішення проблеми регулювання міжнаціональних стосунків.

Система сучасної освіти має забезпечити збереження і продовження культурно-історичних тра-

дицій України, виховання шанобливого ставлення до державних святинь (українська мова і культура, історія і культура народів, які живуть в Україні), формування міжнаціональних стосунків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що деякі аспекти проблеми формування міжособистісних взаємин в умовах полікультурного середовища знайшли відображення в працях філософів, психологів, педагогів. Такі учені минулого, як М. Бердяєв, В. Библер, М. Драгоманов та ін., присвятили свої праці вивченню співвідношень національного і загальнолюдського в освіті. Історико-педагогічний аспект цієї проблеми висвітлений у наукових роботах Н. Богданца-Білошак, Н. Побірченко, О. Сухомлинської, Е. Сявалко, В. Федяєва. Семантичний аспект мультикультурної освіти, визначення його оптимальних засобів реалізації на сучасному етапі досліджували В. Булгарин, Л. Волик, Л. Горбунов, А. Джурицький, Г. Дмитрієв, В. Ковтун, І. Лощенов та ін.

Добре вивчено лише деякі аспекти цієї проблеми. Майже відсутні дані про структуру формування міжособистісних взаємин серед молоді в мультикультурному середовищі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Соціальна значущість і практична необхідність освіти молоді в мультикультурному середовищі, формування студентських молодіжних міжособистісних взаємин у закладах вищої освіти в полікультурному середовищі, а також наявні протиріччя в досягненні кінцевої мети в мікро- і макроспівтоваристві зумовили проблему вивчення.

Мета статті – розглянути деякі аспекти формування міжособистісних взаємин студентської молоді в умовах полікультурного середовища закладу вищої освіти шляхом оволодіння ними мовно-культурним етикетом.

Серед основних цілей і пріоритетів сфери освіти важливе місце займає виховання людини з демократичним світоглядом і культурою, для якого характерна висока оцінка національних досягнень, людини, що поважає традиції інших народів і їх культури, світу, що бере активну участь у реалізації ідей, прагне до толерантної взаємодії зі світовою спільнотою.

Комунікативні міжособистісні взаємини в галузі полікультурності цілеспрямовано формуються високо аргументованими і постійно такими, що апробуються практикою позитивними знаннями про такі надзвичайно складні об'єкти духовно-морального світу, як є свідомість, душа, мовна і культурна сфера загалом. Ці знання розкривають суть і механізми виникнення і розвитку особистих процесів, закономірності виникнення і шляху еволюції українського національного духу як фундаментальної складової частини становлення української держави, комунікативної ролі людського

суспільства і багатьох інших «світових загадок» минулого, сьогодення і майбутнього.

Виклад основного матеріалу. Сама логіка багатокультурного розвитку багатомовної особистості на сучасних магістралях і рефлексіях багатомовних знань розкриває принципово важливу ідеологічну функцію конкретних наук, яка тісно пов'язана з виробленням загального наукового світогляду, по праву ґрунтованого на сукупності цих усіх наук, на отриманих знаннях про закони суспільства і духовно-моральної діяльності людини. Важливо підкреслити, що приклад лінгвістичної науки наочно демонструє, як фундаментальні наукові ідеї стають складовими елементами змістовної характеристики наукового світогляду, а освітні філософські категорії, принципи, закони втілюються в систему міжособистісних стосунків, у самому процесі формування мови, виступаючи своєрідним евристичним каркасом усього мовного і етикетного знання, його єдністю та цілісністю.

Мотиваційно-ціннісні орієнтири сучасної дидактики вищої освіти мають однозначно узгоджуватися з очевидним фактом: нині лінгвістика і ведення етикету, створюючи загальну культурну лінгвістичну теорію, виразніше стикаються з необхідністю осмисленого переосмислення її понять, принципів теоретичних узагальнень, вдосконалення, реалізації прогностичної функції лінгводидактичних знань на основі формування якісно нової інтеграційної характеристики стратегії нетривіального наукового дослідження подібного, ухвалення пріоритетних рішень має бути прийнятий у потік навчально-філософський напрям. Саме це явище, сучасна методологічна ситуація їх розвитку, безпосередньо сприяє зростанню нових наукових знань про етикет мовлення, робить ефективні дії з формування оригінальних гіпотез і теорій взаємодій, розкриття його інтеграційних і евристичних функцій.

Таким чином, мовний процес у полікультурному середовищі, що ґрунтується на формуванні світогляду людини, є основою сучасного стилю мислення студентів, який виступає важливою складовою частиною інтелектуальної загальнокультурної основи його діяльності і формування комунікативних міжособистісних взаємин загалом. Водночас нині неможливо відстояти ортодоксальні погляди, виходячи за межі формули світовідчуття та світорозуміння через найрізноманітнішу форму їх вираження. Крім того, необхідно уважно оцінювати сучасні модерністські тенденції у філософії Г.С. Сковороди і І.І. Огієнка [8; 4].

Йдеться про «оптимістичний і еволюційний» підхід у формуванні поглядів, у створенні яких широко використовуються і сприймаються сучасниками факти лінгвістичної і культурної біографії як найбільш відповідні гуманізації освіти і науки XXI століття. Поглиблюючи осмислені гуманіза-

ційні характеристики вищого мовного етикету освіти, виділяючи його філософські, світоглядні аспекти, викладачі мають бути переконані, що такі освітні орієнтири мають бути засадничими для цілеспрямованої професійної діяльності з усвідомленим способом бачення, осмислення і оцінки дійсності. Викладачі мають розуміти, що тільки злиття істинно наукового світогляду і справжнього гуманізму може стати реальним еталоном українського менталітету, усвідомлюючи, що їх попередники у своїй діяльності доводили одні і ті самі думки. Це В. Вернадський, А. Кримський, О. Потебня і їх послідовники [6; 3].

Сьогодні ми говоримо про реалізацію планетарної програми перетворення земної біосфери в ноосферу, сферу розуму. Ця програма відіграє важливу роль, адресовану глобальній освіті як пріоритетному напрямку сучасної європейської педагогіки, концепції якої орієнтовані на виховання толерантної особи, людини з гуманістичним мисленням.

На думку американського вченого Р. Ханви, глобальну освіту визначає вивчення проблем і питань, що виходять за рамки національних меж і взаємозв'язків систем екологічних, культурних, економічних, політичних і технологічних. Глобальна освіта включає багатообіцяючі дії погляду на речі очима і думками інших людей, а це означає усвідомлення того факту, що, хоча у людей і груп є змога бачити життя з різних точок зору, в них також будуть загальні потреби і бажання [10, с. 317–318]. Наявні освітньо-пізнавальні програми в галузі дидактики мовного етикету потребують комплексного вдосконалення з точки зору національно культурних основ і гуманізації освіти, які визначаються розробкою освітньої стратегії в Україні.

Мова кардинально визначає систему життєвих цінностей і рівень духовно-моральної мовознавчої культури людини. Мовні здібності людини зв'язують її з навколишнім світом. Завдяки мовно-культурній діяльності людини організуються її зв'язки з об'єктами і явищами, із собою і довкіллям. Усі економічні, політичні зміни, що відбуваються в суспільстві, впливають на зміни, розвиток мовної сфери, а отже, на формування міжособистісних студентських молодіжних взаємин в умовах полікультурного середовища, формування й існування культурної мовної особистості. Саме вона має впливати на загальне, суспільно-політичне, економічне і соціокультурне формування суспільства.

Кожен член нашої держави на різних ступенях освіти має змогу отримати мовну освіту і підвищити свій полікультурний рівень, що відповідає потребам і рівню розвитку країни. Формування культурної компетентності національно свідомої особи неможливе без оволодіння нею нормалізованими особливостями державної мови (наприклад, на фонетичному рівні акцентування нормативних положень, на лексичному рівні використання в мові актуальних українських слів, на граматичному рівні – використання складних граматичних і синтаксичних конструкцій). Основна увага приділяється володінню технологією мови, яка, окрім дихання, артикуляції, сили, частоти й висоти голосу, припускає також дотримання ортопедичних норм (знання логічної й емоційної виразності мовних засобів, що включає варіації пауз, їхню тривалість, логічної напруги, зміну тону й темпу мови), уміння фахівця у процесі підготовки до вербальної дії орієнтуватися на особливості різних жанрів, публічних виступів (доповідь, мова, лекція та бесіда).

Важливо зважати на специфіку тематики спілкування і створення правильної лінгвістичної морально-етичної атмосфери. Неможливо вивчити мистецтво психічного контексту з підручника або звести його до певної кількості правил. Найважливішою його передумовою є чуйність і щира відкритість співрозмовника, уміння відповідати.

Висновки. Отже, вища школа має бути орієнтована на рішення головного завдання, підготовку не лише компетентного для своєї галузі знань фахівця, але й гідного представника своєї нації, здатного реалізувати позитивні міжособистісні взаємини в умовах полікультурного середовища.

Таким чином, оволодіння мовленнєвим етикетом представників іншої національності ми вважаємо однією з передумов створення освітньо-виховного середовища формування міжособистісних взаємин студентської молоді в полікультурному середовищі педагогічного університету, розвитку самовираження представників різних культурних спільнот. Вивчення цієї складної проблеми вимагає подальшого дослідження особливостей як морально-етичних і культурних взаємовідносин, так і системи взаємозв'язків між людською природою і особистісними стосунками в умовах полікультурності закладу вищої освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аббібулаєва Г.С. Деякі аспекти полікультурної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2006. № 1. С. 75–84.
2. Васютенкова И.В. Современные проблемы поликультурного образования. *Образование в эпоху перемен*. Сборник научных трудов. Выпуск 2 / отв. ред. А.А. Макареня, Н.Н. Суртаева, С.В. Кривых. Санкт-Петербург : ГНУИОВ РАО, 2006. 143 с.
3. Джуринский А.Н. Педагогика в межнациональном мире: учебное пособие для студентов вызов, обучающихся по специальностям: «Педагогика и психология», «Педагогика». Москва : Гуманитар. изд. центр. ВЛАДОС, 2010. С. 103–104.
4. Кокоева Н.В. Подготовка студентов педагогического вуза к работе в поликультурной среде школы. *Полилингвальное образование как основа сохранения языкового наследия культурного разнообразия человечества* : Материалы III Международной научной конференции. Владикавказ : Издательство СОГПИ, 2010. С. 147–149.
5. Макаев В.В. Поликультурное образование – актуальные проблемы современной школы / В.В. Макаев, З.А. Малькова, Л.Л. Супрунова. *Педагогика*. 1999. № 4. С. 3–10.
6. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу. Київ : Абрис, 1991. 128 с.
7. Дзевєрін О.Г. Педагогічні ідеї Г.С. Сковороди. Київ : Вища школа, 1972. 246 с.
8. Hanvey R.G. An attainable Global Perspective. *Social Education*. 1990. № 54(5). September. Pp. 317–318.